

L a d i s l a v  Ď a ť k ý

# PIVNICA PLNÁ VLKOV

cintorín jeleňov ● putá pre Peruna ● poprava stromu

Vydavateľstvo  
Spolku slovenských spisovateľov





**L a d i s l a v   Ľ a ť k ý**

**PIVNICA**

**PLNÁ VLKOV**

**cintorín jeleňov ● putá pre Peruna ● poprava stromu**



Vydavateľstvo  
Spolku slovenských spisovateľov

© Ladislav Ťažký 2009  
© Photos: Ladislav Lesay  
Cover design © by 2009 Anna Chovanová  
© Vydavateľstvo Spolku slovenských  
spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava  
e-mail: vsss@stonline.sk  
<http://www.vsss.sk>



Realizované s finančnou podporou  
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky



VYDAVATEĽSTVO  
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV  
spol. s r. o.

Ladislav Ťažky: Pivnica plná vlkov  
Zodpovedná redaktorka Božena Rolková  
Fotografie: Ladislav Lesay  
Obálku s použitím fotografie Ladislava Lesaya  
navrhla Anna Chovanová  
Sadzba Anna Chovanová  
Tlač Alfa Print  
Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-368-6

## Namiesto úvodu...

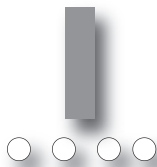
Tento zvláštny román venujem manželke Anne (Dominike) a jej rodičom Tomášovi Kňazeje (Fedor Perun) a Františke (Domina), čarovnej dedinke s historickou dušou Kližskému Hradištu, časti Veľkého Klíža v Klátovskej doline v ktorej som (dom č. 174) román písal, ako aj, či najmä tým slovenským roľníkom, žiteľom slovenského národa, tým robotníkom zeme, ktorí prežili krutú kolektivizáciu svojich gazdostiev, aby o štyridsať rokov ich synovia znova prežívali neľútostnú, násilnú privatizáciu.

Prvá im bola vnútená východným socializmom a druhá západným kapitalizmom.

Bez menovaných by som nebol napísal tento stavbou i obsahom zvláštny román, v ktorom v záujme pravdy zacítite nielen realizmus, ale aj naturalizmus, baladizmus, lyrizmus ale aj ducha slovenskej histórie. Predovšetkým je v ňom dokument bolesti, ktorú po veky prežíval slovenský národ.







1. kapitola

## SMRŤ JELEŇA

### Ten na kríži

Dominika Perunová sa umára žiaľom, vie, že ju čaká veľké trápenie. Nevie prečo, vie len, že sa zaľúbila do strýca Vinca, že tajne chodí na cintorín a pozerá sa na obrázok v elipsovitom rámečku na kríži. Niekedy sa jej zdá, že obrázok ožíva, že oči strýca Vinca sú živé, že ústa na obrázku sa pohli a tvár sa usmiala, jazyk prehovoril: ja som tvoj strýc, Dominka, ja som tvoj mŕtvy strýc Vinco a nechodievaj k môjmu hrobu na cintorín pri kostole, prebudiš ma, som mladý, prebudiš vo mne túžbu žiť. Neďívaj sa tak na mňa, krásna Dominika, ty si moja neter. Vieš dobre, Dominika, že mŕtvi sami od seba nikdy neožijú, ak prebudiš vo mne túžbu po živote, po láske, spôsobíš mi pekelné bolesti. Nerob to, Dominika, dcéra rodu Perunovho, choď, odíď, pýcha naša, kým si mladá, nemysli na mŕtvych, dokiaľ si neodkvitla, nemysli na zimu, myslí na lásku, ži z lásky, a nie z trápenia, ty nerozpuknutý kvet našej nespokojnej perunovskej krvi.

Ale Dominika Perunová nemohla žiť a nemyslieť na strýca Vinca, nemohla sa zmieriť s jeho potupnou smrťou. Strýc Vinco akoby jej bol našepkával z elipsovitého obrázka na kríži, že zomrel po chlapsky v hore na Jeleňom cintoríne guľkou chlapa, že mnohí chlapi tak zomrú, tak po chlapsky, ako zomrel on.

Ako ste zomreli, strýc Vinco? Kto vás zabil? Kde vás zabili...?

Choď, opýtaj sa starej matere...

Už som sa opýtala.





Opýtaj sa ešte raz.

Stará mať najlepšie vedia, všetko som povedal sestričke v nemocnici... Nikomu to nepovedala, len materi, tvojej starej materi. Dokiaľ budú moja mať žiť, dotiaľ budú o mne a mojej smrti rozprávať. Živí často rozprávajú o mŕtvych, ale matere, ak im deti nežijú, nemyslia na nič, len na svoje mŕtve deti a rozprávajú o nich, ako keby žili.

### **Zomrel, keď som ho trikrát prežehnala**

Dominika, dievča moje, panna nesmie uzrieť to miesto, tú skalú, tie kosti, lebo to je smrť a hrob, ak panna raz smrť uvidí, nikdy neporodí, čo by aká krásna bola.

Nebojím sa smrti, stará mama, moje telo i duch sú silné, roztúžené, keď príde čas, moje telo prijme život a dá ho svetu na zlosť smrti.

Primnoho a prismelo hovoríš, Dominika.

Rozprávajte, stará mať...

Koľko ráz som ti už rozprávala...

Rozprávajte ešte!

Rozprávať o tom čudnom mieste, Dominika, spôsobuje mi muky, je prekliate, skôr sa mi žiada modliť sa. V každom jeleňovi, ktorý príde zomrieť na Jelení cintorín, vidím svojho Vincka, môjho chlapca nešťastného. Raz som išla... raz som videla, ako zomieral jeleň... zavolala som naň, keď už kľáčal na predných nohách... zavolala som... zaplakala som... jeleň sa postavil, pozrel sa na mňa, bol smutný, presmutný, chcelo sa mu zomrieť, a ja som mu nedala, lebo som v ňom svojho chlapca videla.

Trikrát som ho prežehнала... trikrát po vetre odpľuvla, trikrát spakruky kameň odhodila, potom jeleň znovu zaryčal a zomrel. Ja som zaplakala nad ním ako vtedy nad Vinckom a viac som sa na Jelení cintorín nevrátila, viac jeleňov zomierať som nevidela.

## Tak zomrel jeleň

O tom, ako zomierajú jelene, najlepšie vedel rozprávať môj Vincko a horár Branko Turoň (aj Arabom ho volali), ale toho sa ľudia báli na to aj opýtať, lebo hneď kričal, že zabil Vinca, ale že naňho štyria strieľali, hneď snímal z pleca pušku a jeho tvár sa premieňala raz na vlčiu, druhý raz na jeleniu papuľu, z očí mu šla hrôza, v jeho Turoňovskej podobe vraj chodí po zemi sám čert. Len on sa chodil vyžívať na močariny, sedával na ostrovčeku suchej zeme medzi morskými okami, močidlami, zeleno-žabacou bačorinou a čosi nezrozumiteľné šepkal. Všeličo sa o ňom hovorí, dievča, zlý duch sa spomína, ja môžem o ňom povedať len to najhoršie. Vieš, že Branko Turoň na Jeleňom cintoríne môjho Vincka, sokolíka, zabil. Na pravý obed, keď na kostole začne dvanásta hodina odbýjať, alebo v pravú polnoc, keď vtáčstvo v hore stíchne, lebo keď dvanásta bije, nepatrí sa vyspevovať, keď bije dvanásta hodina, prichádza na Jelení cintorín zomrieť kráľ našich hôr. V tú hodinu sa človek neopováži priblížiť k močarinám, ba ani len tvár obrátiť k Jeleniemu cintorínu, na zomieranie kráľa sa nik nevydrží dívať. Vravím nik, okrem Branka Turoňa. Nik... Len môj sokolík, môj Vincko sa opovážil. Pre-

ukrutne miloval pušku, horu a zver, jelene najviac, miloval ich tak, že ich zabíjal, aj z kostola utekal do hory k puške v Karašovom v klade skrytej a strieľal, strieľal, jelene padali, hory sa ozývali, domov nosil parohy a mäso, celú Perunovu Ves živil. Tak ako môj Vincko zver preukrutne miloval, tak ho za to horár Branko Turoň preukrutne nenávidel. Ale všetko by bolo dobre bývalo, keby sa Vincko, môj sokolík, nebol opovážil aj na Jelení cintorín vkročiť. Všetko videl môj Vincko, aj jeleňa prichádzať, aj Branka Turoňa sedieť pod jedľou, aj mieriť ho videl na seba, ale Vincko šiel, nedbal na Branka Turoňa, Branko Turoň černel od zlosti, nestrelil len preto, že v zlosti nemal takú istú ruku, ale jeho zlosť bola šialená, lebo môj sokolík vyletel s jeho tajomstvom do sveta, všetko ľuďom rozprával, rozprával im o smrti jeleňa tak, až sa im dych zastavoval, oči vlhli žiaľom, lebo každý v tom jeleňovi videl človeka, seba... Ako keby teraz rozprával, môj sokolík, stále ho počujem a vidím, ako mu horia oči, jelenia krv mu prúdi v žilách, sám je kráľom kráľov, zomiera sám za všetkých, náruživosť v ňom zabíja lásku i jeho. Roztiahol krídla, otvoril zobáčik... Bohdaj... Branko... Zomierali potom králi a môj sokolík ich nevidel. Za ich smrť zomrel. Počúvaj, Dominika, môjho sokolíka, ty ho počúvaj tak, ako som ho počúvala ja, keď mi rozprával po smrti, čo videl, ako zomrel, ako ho zabili ...

## **Branko Turoň a ja sme sa nevládali modliť**

Na veľkú omšu ste ma v tú nedeľu poslali. Chcel som vám urobiť po vôli, počkať aj na kázeň, porozprávať vám... V tú nedeľu bol spev v kostole smutný ako na pohrebe. Neviem, prečo som sa práve v tú chvíľu obzrel, keď sa díval na mňa on, horár Branko Turoň. Ani opitý, ani chorý som nebol, ale na hlave som mu videl jelenie parohy, krásny šestnástorák to bol, skoro som vykrikoval od radosti i ľaku, také krásne i strašné boli parohy na Brankovej Turoňovej hlave. Keď som si pretrel oči, zavrel prekvapené ústa, znovu sa pozrel k dverám, tam, kde stál Branko Turoň, jeho tvár sa smiala, žiadne parohy na hlave nemal. Ruka mi sama vyskočila na hlavu, pohladkal som si vlasy, lebo som mal taký pocit, že tie parohy, ktoré som videl na Brankovej Turoňovej hlave, prirástli na moju hlavu. Ale nič som nemal ani na hlave, okrem studeného potu na čele. Po trojznení v kostole všetci pokľakli, len Branko Turoň ostal stáť vo dverách ako

druhý kňaz a ja som jeho miništrant, nemôžem oči odtrhnúť od neho, po chvíľke som prišiel na to, lebo Branko Turoň sa nesmeje, ale mne sa vysmieva, jeho jelenia tvár bez parohov sa začala predlžovať, končistieť, keď sa na mňa zaškeril, dobre som videl jeho horné dva špiciaky, ako ich ceril na mňa. Vtedy, keď ľudia kľačali a hlavy mali sklonené na prsia, keď sa previnilo bili na srdce, Branko Turoň sa vypäl a začal rásť, až narástol do výšky kostolných dverí, ba v tej chvíľke sa mi videl ešte vyšší a hrozivejší ako dovtedy, len keď som ho videl vychádzať z kostola, presvedčil som sa, že je len taký vysoký ako kostolné dvere. Nie, nemohol mať parohy, aj keď som ich zase videl, nebol by mohol vyjsť bez toho, aby sa zohol. To len ja som všade videl jelene, parohy aj na Brankovej hlave. Zase som sa utvrdoval tým, že keby ich mal, musel by sa zohnúť, skloniť hlavu ako jeleň pri bitke, niekoho by pritom nabral na parohy... Keby sa ešte aj vo dverách nebol zastavil, obzrel a úsmevom sa mi posmieval, keby som nebol v tej chvíli videl namiesto Branka Turoňa toho Turoňa, pastierskeho boha, ochrancu pokojných stád a krđľov divej zveri, bol by som kľačal a modlil sa k Bohu s kresťanskou, ľudskou tvárou, ale on, Turoň spolovice vlk, spolovice jeleň s diabolským úsmevom, s dvoma vycerenými špicami, tento zlý duch Turoň bol mocnejší ako dobrý duch v kostole, rozkázal mi vstať a ísť za ním a ja som bol presvedčený, že moja hora, moja zver je v nebezpečenstve, mal som pocit, že sa robí čosi s mojimi jeleňmi. Chlapi v kostole sa dívali, keď som im stúpал po nohách, ženy šomrali, keď sa mi nohy zamotávali do ich sukní, ale ja som sa v tej chvíľke nehanbil ani ľudí, ani kňaza, nebál som sa ani nášho ľudského, kresťanského Boha, ani Branka Turoňa, len som šiel ako vo sne, v kostolných dverách som chcel zastať, čosi mi pošeplo, aby som sa vrátil späť medzi ľudí, ale nemohol som, šiel som za svetlom, tam v slnečnom jase zelene polí a hôr sa mi Branko Turoň stratil. Zazrel som ho na kraji hory, ako hľadá na hodinky visiace na retiazke. Ja som sa pozrel na kostolnú vežu. Bolo pol jedenástej. Pustil som sa do behu, ale Branko Turoň mi ušiel, zamotal sa do hory.

## **Branko Turoň ma nevedie, ale odvádza**

Keď som vbehol do hory a zastal na tom mieste, kde pred chvíľou stál Branko Turoň, nepočul som nič, lebo v ušiach mi zvonila krv, nevidel som

okrem jedlí nič, všetko bolo okrúhle, pred očami sa mi robili kruhy, aj suché šišky na mŕtvom ihličí vystlatom na zemi boli zelené. Dýchal som strmo, ba chvíľkami som jachtal ako pes, aby som sa nezasudil. Hora ohluchla. Vtáci, prečo nespievate? Čo sa ti stalo, hora? Prečo si prestala šumieť? Onemela. Je chromá. Ani vetrík nezaveje, hora je mŕtva, ani stebielko trávy sa nepohne, ďateľ nezaklope, zajac nepodskočí, veвериčka nepustí šišku na hlavu. Hora je zakliata. Všetko stíchlo, všetko, aj moje srdce prestalo biť. Len tvár sa mi rozpaľuje krvou a žiadostivou predtuchou, čakaním zvláštneho. Srdce je živé, len nohy mi meravejú, nechcú kráčať za Brankom Turoňom. Hehéj! Branko! Chcel som zavolať, ale namiesto hlasu a kriku mi len taký čudný škrekot vyšiel z úst. Ale aj za to duša ďakuje telu, potešila sa, tam vpredu za žľabom sa môjmu škrekotu ozvala sojka. Branko Turoň je ďaleko, tam, kde je sojka, ale neujde mi, sojka ho bude sprevádzať. Jej zobák bude mojím kompasom v tomto zelenom mori. Dobre, sojka, krič, škriekaj, straš a hnevaj Branka Turoňa a nedovoľ mu ani ujsť, ani skryť sa. Branko Turoň mi musí prezradiť, prečo ušiel z kostola, prečo sa vytratil z omše ako vlk a vtiahol sa do hory. Predo mnou už nebude dlho skrývať svoje tajné čertoviny. Čo chce v hore v nedeľu cez veľkú omšu, keď je celá dedina v kostole? Nebudeš mať tajnosti, Branko Turoň, nebudeš sa mi v kostole posmievať, ceriť na mňa vlčie zuby, zrazím ti pyšné parohy z hlavy. Zafúkal vetřík, pomaly chladnúca krv sa vo mne pohla, zovrela, zabublala, tráva sa zakývala zboka nabok, nohy sa mi predbiehajú, nesú ma za Brankom Turoňom. Už ho znova vidím a počujem jeho vlčie jachtanie. Naháňa niekoho, či jeho chytajú? Musím počkať, aby ma nezbadal, priložiť líce k pobelavej, slnkom zohriatej chrabľavej kôre jedlí, ale Branka Turoňa nesmiem pustiť z očí. Dnes Branko Turoň nebude chcieť mať svedkov, dnes, v nedeľu na obed bude chcieť, aby hora patrila len jemu. Myslí si, že len jemu, bude sa nadúvať, bude mať nado mnou moc. Poznám to, Branko Turoň, dobre poznám ten sladký pocit moci v tomto čase v pravé nedeľné poludnie, už neraz hora patrila len mne.

Odbilo jedenásť. Branko Turoň sa mi po druhý raz stratil z očí v hore, všade som ho videl a nikde, bol ako zelený duch. Ale sojka sa nestratí ani môjmu sluchu, sojka škrieka, tu je... tu je... pozor... pozor, ide! Sojka je skutočná. Dobre, sojka, už ho zase vidím. Ide... počujem ho jachtať, vidím ho, ide, hlavu má zaklonenú na lopatky, idem za ním, už ma páli jeho horúci vlčí dych, tak som sa k nemu priblížil.

Som sám ďaleko v hore s Brankom Turoňom.

## Spadol som hore do oka

Branko Turoň už neuteká predou mnou. Vie, že mu stúpam na päty, že ho nepustím. Hej, Turoň...! Hlas sa mi prepadol do tela, nohami ako blesk stiekol do zeme. Zastal som ako do zeme vrastený, predou mnou vidím stáť Branka Turoňa obráteného dolu hlavou, aj hora stojí na vrcholcoch, aj nebo s oblakmi, aj slnko sa sklonilo dolu k mojim nohám, svet sa zdvojit v zrkadle nehybných zelených vodných očí. Výkrik prekvapenia, ktorý mi nechtiac vyšiel z hrdla, sa prepadol so mnou, prehltilo ma jedno zo zrkadliacich zelených očí hory. Kým sa nado mnou zavrelo oko a nebo s oblakmi a vrcholce starých jedlí, videl som, ako Branko Turoň zastal nado mnou, ako sa mi v úsmeve vysmieval, ako ceril dva vlčie špiciačky, ale jeho hlas som už nepočul. Padal som... Dlhú som padal, až na samé dno zeleného oka hory som padol a len zlosť na Branka Turoňa dala mojim nohám silu odraziť sa od dna a znova sa narodiť, vystrčiť hlavu z kolies zeleného oka, vydýchnuť vodu a napiť sa vzduchu. Znovu som zazrel Branka Turoňa, ako kráča neistým krokom, ba ak ma oči plné vody a vodných rias neklamali, zdalo sa mi, že sa tiež prepadol do hlbín oka obrátenej hory, že sa prepadol do neba. Po prvý raz ma pochytil strach. Už by som sa bol najradšej vrátil, ale darmo som sa krútil, hľadal cestu späť, zovšade sa na mňa dívali oči hory, všade koldokola nemá, studená voda, obrátená hora, nebo sa mi rozprestieralo pod nohami. Nevedel som, prečo sa mi chcelo umrieť, smrť sa mi zdala sladká, hrdinská, od slasti smrti mi oťaželi nohy, oslabli ruky, ktoré mi zviazali vlastný obraz. Tam, kde som pozrel, tam som ho videl, všade tam, kde som hľadal chodník späť. Aj keď som sa nehýbal, cítil som, ako sa znova prepadáam, ako sa hlavou ponáram do barančekových oblakov hlboko v zemi. Celý svet ma opustil ako každého pred smrťou, len sojka ostala so mnou, celkom blízko zaškrečala. Nevieam, či kričala o mne, či hlásila Brankovi Turoňovi, kde som, alebo volala na mňa, ukazovala mi cestu za ním. Vidím ju vo vode, nedíva sa na mňa, ale predou mňa, tam, kde som pred chvíľkou zazrel prepadať sa Branka Turoňa do oka hory. Koľký raz už mozog rozkazuje nohám pohnúť, nejde to, len s veľkou námahou ťahám nohy za sebou, viacej sa čvachtám v bačorine, ako kráčam, snažím sa nájsť suché miesta a stúpať tam, kde stúpali Branko Turoň, viem, že ak sa pomýlim, zase sa prepadnem v zrkadle mŕtveho oka hory.

Sojka...! Sojka...! Ozvi sa!

Ozvala sa. Zďaleka, a jej hlas bol čudný, akoby vyvieval zo zeme, vychádzal z hrobu. Tam niekde pri tom hlase musí byť aj Branko Turoň.

Áno, z hrobu ...

Zázrak...!

To, čo som videl, to bol zázrak hory, to bol strach, to bol druhý svet.

## Cintorín starých jeleňov

Za chrbtom mi ostali zelené bariny, dlhou trávou zarastené bačoriny, ešte sa na mňa dívali sklené oči hory, ale ja som sa díval dolu, kde zlietala sojka do kamenistej dolinky, ukončenej kamenným kopčekom. Na kopčeku stojí kamenný jeleň. Ostrov s majákom... Maják bez svetla, o ten maják sa rozbíjajú jelenie hlavy, ten maják je kríž i pomník, náhrobný kameň... cintorín. Panebože... prežehnal som sa, veď ja som na cintoríne starých jeleňov. Na tom cintoríne, o ktorom sa má hovoriť pošepky, ale až potom, keď sa tri razy prežehnám. Tak sem ma to tiahlo, mať moja, sem, pán farár, na cintorín starých jeleňov uteká Branko Turoň v nedeľu o dvanástej hodine z kostola. Zbohom, mať moja, Branko Turoň ma vylákal na cintorín starých jeleňov, viem dobre načo, aby ma zastrelil, vždy sa mi vyhrážal, že ma odstreľí ako jeleňa. Alebo mi chce ukázať, ako zomiera starý kráľ? Aj to viem dobre, že by som nemal ísť k pomníku, ale ja idem práve preto, že nesmiem, idem, priťahuje ma kamenný jeleň, idem pomaly, viem, že sa nezastavím, idem ďalej, bližšie, kamenný jeleň sa so mnou hrá, už nemá parohy, hlava sa mu stráca, krásny krk mu pred mojimi očami zakrnel, celý ho vtiahol do seba, brucho jeleňa, to je len výbežok hromami ošľahanej skaly, vyhladenej vetrami a dažďami, nohy, krásne jelenie nohy, jelenie krídla sú len bleskom rozštípené kamene. Nikdy som tu nebol, počul som, aj od vás, mať moja, som počul o Jeleňom cintoríne. Teraz som tu na cintoríne, nik, ani vy, mať moja, nik ma neučil prekračovať mŕtvych, budem stúpať, budem prekračovať suché kosti jeleňov, budem ich zbierať, nanosím ich doprostred dolinky, uložíť ich okolo vysokého kola, zapálím svätójánsky oheň, spálím, pochovám kosti a parohy jeleňov zanesiem na krížne cesty, rozsypem popol... Raz do roka o tomto čase budem chodiť na

Jelení cintorín pochovávať kosti starých jeleňov, prestanem pytliačiť, začnem hrobáčiť.

V posvätnom opare s necitlivým telom a dušou plnou jelenieho zomierania som celkom zabudol na ľudí, keby som si bol čo len na jedného živého spomenul, bol by som sa vrátil, nebol by som kráčal hore vyjarčenou, škárou tajomnej zeme ta, kde som ešte nebol, ta, kde ľudia nechodia, na cintorín starých jeleňov. Sprevádza ma predsmrtný strach a posmrtné ticho.

Ani na Branka Turoňa som vtedy nemyslel. Sojka mlčala.

## Čo mi je súdené...

Už som videl kosti vyhladené, vyumývané, už som cítil sladkastý zápach cintorína s kopou skrížených parohov, keď ma zakľal hlas podobný ryčaniu i brehaniu, Branko Turoň stál na skale-pomníku a mieril na mňa erárnou dvoj-rúrovkou, ceril vlčie špiciaky, ktoré som nikdy nevidel tak zblízka, usmieval ako sa nikdy neusmieval, a v tom úsmeve sa mi vysmieval tak, ako sa mi ešte nikdy doteraz nevysmieval.

Stoj, Perun! Do záhuby kráčaš! Ešte sa mi nechce ťa zabiť. Tu je smrti dosť... dosť! Nevidel si? Vráť sa, Vinco!

Pekne na mňa zavolať, krstné meno mi spomenul, ale ja som mu chcel napriek urobiť, volaj si na mňa, ako chceš, mier si, koľko chceš, akurát, tebe napriek, pôjdem na cintorín starých jeleňov, streľ si, keď chceš... Nie...! Nie...! Branko Turoň, ešte nestreľ, ešte nie, skôr ako zomriem, chcem vidieť jeleňa zomierať, patríť tejto hore, jej zverskej svorke, do jelenieho krdľa, viem, že raz prídem aj ja sem na cintorín zložiť svoje kosti.

Vráť sa, Perun! Vráť! Ešte ti nie je súdené... ale tvoj čas sa blíži.

Ty sa mi stále vysmievaš, Turoň?

Nie som Turoň, som Branko, a ak mi ešte raz povieš...!

Prečo sa mi vysmievaš, Branko? Som taký zlý pytliač?

Nenávidím ťa, Vinco! Zavadziaš mi v hore. Hora už povedala, že nebude mať dvoch pánov.

Mám rád horu... a zver... mám rád aj teba, Branko, patríš k hore ako...

Patríš k tvojej smrti... z nás dvoch sa raz bude z hory vracáť len jeden.



Prečo, Tur... Branko? Ak nám je hora materou, sme skoro bratia.

Hora je našou láskou, Vinco, sme sokovia, mne je súdené teba zabiť, tebe zomrieť...

Súdené? Ak súdené, nech sa stane. Zabi ma, Branko. Čo mi je súdené, to ma neminie. Nechcelo sa mi veriť, že by ma Branko Turoň zabil práve teraz, keď sa mi chcelo s ním priateľiť. Do nôh sa mi vrátila sila, vykročil som rovno ku kameňu, za ktorým sa skrýval Branko Turoň. Ak sa mi zachce, aj ten kameň prevalím a pozriem sa, čo skrýva. Pod nohami mi pukajú jelenie hnáty, opfchnuté kostené krídla, ako lopty poskakujú predou mnou kráľovské hlavy, kostené lopaty sa núkajú do ruky namiesto sekery, zvädzajú ma zaťať do osudu Branka Turoňa, skôr ako ma zabije.

Kde sú tí hostia, čo toľko mäsa pojedli, kde sú majstri, čo tak dobiela vyleštili kosti? Po veľkej hostine ostáva cintorín v hore, na stole. Prišli sme neskoro, Branko Turoň, čas všetko pojedol, hladným nechal len kosti a zelené oči hory.

Povedz, priateľ, kto urobil túto horu z parohov?

Ja. A nevolaj ma priateľom.

Ty? Počkaj! Prečo odchádzaš?

Ešte ťa nemôžem zabiť, ešte nie... ale...

Na kostolnej veži srdce zvona odbíjalo dvanástu hodinu. Po jednom srdci sa z dediny rozplakali všetky tri zvony. Veľká omša sa skončila. Na cintoríne starých jeleňov sa začína obetovanie.

## Smrť starého jeleňa

Odbila dvanástá hodina, utekaj, Perun, utekaj, skry sa, Vinco, ak chceš vidieť zomierať starého jeleňa. Branko Turoň akoby sa bol predou mnou do zeme prepadol, skryl sa, ešte som sa stačil prilepiť k skale-pomníku, keď zvony zmĺkli, ešte mi v ušiach znel Brankov Turoňov hlas, potom, keď sa mi aj z neho vyprázdnil sluch, nastalo ticho najtichšie, aké som kedy počul, pocítil som ho v nervoch, v kostiach, tichom mi dýchali aj pľúca, v tom tichu mi tiekla splašená krv. Na cintoríne starých jeleňov bolo cítiť príbuznosť smrti. Len moje srdce odbíjalo život, aj vtedy odzváňalo na slávu života, keď zdola cintorína, spomedzi očí hory pomaly a dôstojne kráčal hore cintorínom ku skale-pomníku

starý jeleň. Ide, neobzerá sa, nevetrí, ani neoddychuje, aj keď krok už nemá svižný, nie je celkom vyslabnutý, starostlivo obchádza vyleštené kosti svojich bratov, otcov... Len ťažký dych a smutné, dôstojné držanie hlavy prezrádza slabosť, starobu na smrť odsúdeného kráľa. Zahanbil som sa, lebo moje ruky zdvihli pušku k lícu, pripravili sa na strelbu. Teraz streliť by bol hriech. Zabiť starého jeleňa, ktorý prišiel zomrieť, to by bola vražda na cintoríne. Jeleň ide rovno, plný sily a pýchy už dávno sa rozhodol hlavou zvaliť skalú-pomník a potom postúpať po mne. Už nedbá na kosti bratov a otcov, cieľ: skala, rovno! Nohy sa mu kľžu po vysušených, vyumývaných kostiach, ešte živý skoro spadol na svojich predkov. Proti vôli som začal spätkovať, pokľzol som sa a spadol do jarku za skalou. Ale ani tu v jarku za skalou som neušiel kostiam. Jarok bol hrob nasypáný kosťami. Darmo som sa tešil, že ma vyvedie z tohto strašidelného miesta. Nevyvedol. Ba naopak, dal mi ešte lepší výhľad na Jelení cintorín, vidím skoro všetky kosti a parohy, celú skalú-pomník a jeleňa. Ten, čo prišiel zomrieť na cintorín, zastal pred skalou-pomníkom, parohy si položil na krk, hlavu zdvihol, z pyska sa mu dymilo, oči uprel hore na končiar skaly-pomníka, na to miesto, na ktorom som z hory videl stáť kamenného jeleňa, on, starý kráľ ho možno vidí aj vtedy, keď ho ja nevidím... možno sa mu spovedá zo svojich zvieracích hriechov, koľko mladších, slabších sokov prepichol pri veľkej ruji, možno sa s ním lúči alebo mu vzdáva úctu, ba zdalo sa aj mne, že ten kamenný jeleň hore na skale na chvíľku nadobudol živú podobu a ten dolu pod skalou, ten, čo prišiel zomrieť, skamenel.

Aká je smrť jeleňa? Kamenná? Kamenná smrť jeleňa je krásna.

Vidieť ako skamenie živý je hrozné, úžasné?

Prestávalo mi biť srdce, ruky mu sľubovali, už nikdy nevystrelíme na jeleňa, len sa nezastav! Aj keď jeleňovi vyplázla srsť, stále je krásny, dôstojný, taký dôstojný a dokonalý, že to neviem ani vypovedať.

Skamenený kráľ ožil, sklonil hlavu k zemi, ale koruna mu nespadla ani vtedy, keď si kľakol na predné nohy a pysk položil na teplý, tľapkavý kameň, čosi začal hundrať, odriekať, už sa mi zdalo, že v tom mrmlaní prichádza smrť, keď jeleň svižne vstal, obrátil sa ku skale-pomníku, malým chvostom sa takmer dotýkal ostrého skalného výbežku, ktorý trčal zo skaly-pomníka ako rúra kamenného kanóna a mierila ponad zelené oči hory do Perunovej Vsi, do sveta. Na tľapkavom kameni ostala veľká biela pena. Jeleň najprv chorobne chytal otvorenou papuľou dych, vydával tichý, chrappľavý hlas, až po chvíľke si vydý-

chol spolu so mnou, lebo starému jeleňovi sa podarilo to, čo som čakal, čo som počul, zaryčal tak silno, ako keď bol mladý v čase najslávnejšej ruje, roky býval kráľom rují, hora sa mu ozvala, počul jej ozvenu, počúval... ja som počítal, siedmy grúň sa ozval, ôsmy bol nemý, hora zmĺkla, len jej zelené falošné oči sa dívajú, čakajú tak ako moje, aj ony chcú vidieť kráľovu smrť. Kráľ stojí, čaká na popravu, díva sa do rúry kanóna, strmo dýcha, už nič nevidí len rúru kamenného kanóna, noha sa mu potkla o nohu, spätkuje, hlavu nakláňa, pred jeleňom stojí smrť toreador, treba ho nabrať na parohy, posledný plač, posledná spomienka na ruju, oči zlostne zazerajú na bielu plachtu... Niet soka, na poľane niet a už nikdy nebude, ani ruja nebude, pred kráľom už nikdy nebude stáť kráľovský sok, pred kráľom stojí namierený kamenný kanón. Kráľ už nabral diaľku, všetky sily sa vliali do zadných nôh, na túto chvíľku chce byť ešte krásny, odrazí sa, vyskočí, sklonil hlavu, namieril ju do kanóna, kamenný kanón sa nepohne, nevystrelí do kráľovskej hlavy, nohy vystrelia kráľovskú hlavu do kamennej rúry. Tupý úder jelenej hlavy na kameň... pocítil som bolesť medzi očami. Jeleň znovu kľakol na predné nohy, sadol na ľavý bok ako pes, ľahol si, vystrel nohy, natiahol krk... parohy už nevládal položiť na šiju a na lopatky. Starý jeleň zomrel. Pred mojimi očami zomrel prvý jeleň na Jeleňom cintoríne.

### **... a ten jeleň mal ľudskú tvár**

Áno, všetko to bolo ako sen, takú rozprávku mi vyrozprával, vypadla mi slza, nahlas som zaplakala nad smrťou starého jeleňa, tak mi ešte povedal Vincko, aj ma poprosil, aby som, dokiaľ bude živý, nikomu nerozprávala o Jeleňom cintoríne, lebo by mohol prísť o život. A veru aj prišiel, môj sokolík, Vincko... ako jeleň ho... Bože môj...

So starou materou sa nedá o inšom rozprávať, len o strýcovi Vincovi. Nosia ho v sebe, veria, že sa znovu narodí. Kosíme? Keby tu bol Vincko, jaj, keby ten tu bol... ten by... Idú mládenci? Aj môj Vincko bol taký, ba ešte...

Strýc Vinco sú všade. Od malička ich nosím v sebe. Aj ich mám rada, aj sa ich bojím.

Starej materinu rozprávku o Jeleňom cintoríne a strýcovi Vincovi sokolíkovi

poznám naspamäť. Koľko ráz som ju počula, ale nikdy neodídem, dávam pozor, čo pridali a čo zabudli, už viem, že ten jeleň, ten kráľ našich hôr je ich Vincko, že cintorín jeleňov je ten cintorín, na ktorom ich sokolíka a nášho strýca Vinca zabili.

Stará mama...

Zabudli ste dnes... a zrazu jeleňovi parohy odpadli a ten jeleň mal ľudskú tvár.

Zabudla?

Zabudli.

Och, och... a tak myslím naňho... všade ho vidím, všade... Pravdaže, keď si starý jeleň ľahol, keď už nič nevládal, zrazu jeleňovi parohy odpadli a ten jeleň mal ľudskú tvár.

Bože môj, Vincko, sokolík môj...